

Venitul din transferul de monedă virtuală și evaziunea fiscală

Revenue from virtual currency transfer and tax evasion

Av. Dan-Sebastian Chertes¹
Baroul Cluj

ABSTRACT

In this article, the author aims to analyse the regulation of income from the transfer of virtual currency, related both to the fiscal provisions and to the criminal implications of its non-declaration. The moment when the income has been earned is considered relevant as it is the moment when the obligation to declare it arises. Various hypotheses are also analysed which in other legislations generate the obligation to declare the gain or loss in connection with virtual currency transactions. Legislative amendments are proposed that should clarify these situations.

Finally, the author analyses the crime of hiding of the taxable source as well as the crime of omission of recording the income in legal documents, with respect to the moment when the obligation to declare arises and to the ICCJ decision no. 34/2021 on resolving legal issues.

Keywords: virtual currencies; exchange platforms; tax evasion; revenue from virtual currency; hiding the taxable source; Law no. 241/2005.

REZUMAT

Prin acest articol autorul își propune să analizeze reglementarea venitului din transferul de monedă virtuală, raportat atât la prevederile fiscale, cât și la implicațiile penale ale nedeclarării acestuia. Este considerat relevant momentul la care venitul a fost realizat, moment la care se naște obligația de declarare. De asemenea, sunt analizate diverse ipoteze care, la nivelul altor legislații, generează obligația de declarare a câștigului sau pierderii în legătură cu tranzacțiile cu monede virtuale. Sunt propuse modificări legislative care să clarifice aceste situații.

Nu în ultimul rând, autorul analizează atât tipicitatea infracțiunii de ascundere a sursei impozabile, cât și cea a infracțiunii de omisiune a evidențierii veniturilor realizate în documentele legale, prin raportate la momentul nașterii obligației de declarare și prin raportare la decizia ICCJ nr. 34/2021 privind dezlegarea unor chestiuni de drept.

Cuvinte-cheie: monede virtuale; platforme de schimb; evaziune fiscală; impozit pe venitul din transferul de monedă virtuală; ascunderea sursei impozabile; Legea nr. 241/2005.

CUPRINS

I. Elemente introductive	11
II. Realizarea venitului din transferul de monedă virtuală	12
2.1. Realizarea venitului la momentul transferului venitului în contul bancar	12
2.2. Realizarea venitului la momentul schimbului monedei virtuale în monedă fiduciară	12
2.3. Interpretarea noțiunii de „tranzacție” care generează obligația de declarare a venitului din transferul de monedă virtuală	15
2.4. Necesitatea reglementării pierderii fiscale din transferul de monedă virtuală	17
2.5. Realizarea venitului la momentul schimbului unei monede virtuale cu alta	17

¹ E-mail: contact@chertes.legal. Dan-Sebastian Chertes este avocat specializat în drept penal, editor șef al Jurnalului Baroului Cluj și consilier în Consiliul Baroului Cluj.

2.6. Realizarea venitului la momentul schimbului monedelor virtuale cu anumite bunuri sau servicii.....	18
2.7. Realizarea venitului din monede virtuale la momentul încasării acestora cu titlu de salariu ...	20
2.8. Realizarea venitului din monede virtuale prin „minare”, „validare”, „delegare”, „airdrops” sau „hard forks”	20
2.9. De lege ferenda privind impozitul pe venitul din transferul de monedă virtuală	21
III. Incidența art. 9 din Legea nr. 241/2005 privind prevenirea și combaterea evaziunii fiscale	21
3.1. Clarificări terminologice și doctrinare	21
3.2. Ascunderea sursei impozabile [art. 9 alin. 1 lit. a)]	23
3.3. Omisiunea evidențierii în alte documente legale a veniturilor realizate [art. 9 alin. 1 lit. b)]	24
3.4. Tipicitatea infracțiunilor de evaziune fiscală prin raportare la decizia ICCJ nr. 34/2021 privind dezlegarea unor chestiuni de drept	25
IV. Concluzii	26

I. ELEMENTE INTRODUCTIVE

Pentru o relativă simplificare a prezentei analize aceasta va avea în vedere doar veniturile din transferul de monedă virtuală obținute de contribuabili, persoane fizice. Din acest motiv, analiza tipicității infracțiunilor ce urmează a fi avute în vedere ar putea să nu fie valabilă în cazul în care subiectul activ este o persoană juridică.

Art. 114 alin. 2 lit. m) C.fisc. stabilește că printre veniturile impozabile realizate din alte surse se regăsesc și veniturile din transferul de monedă virtuală². Conform art. 115 alin. 1 C.fisc. aceste venituri nu sunt venituri cu reținere la sursă, prin urmare acestora nu li se aplică o impozitare similară, spre exemplu, veniturilor realizate din dobânzile generate de depozitele la termen, pentru care unitatea bancară va reține cota de 10% datorată.

Într-o astfel de situație, obligația declarării și plății acestui impozit revine contribuabilului care a realizat venitul, nu unităților bancare în contul cărora contribuabilul a retras suma din tranzacțiile cu monedă virtuală, nici platformelor prin care se tranzacționează moneda virtuală.

După cum reține art. 116 alin. 1 C.fisc., contribuabilii care realizează venituri din transferul de monedă virtuală au obligația de a depune declarația unică privind impozitul pe venit și contribuțiile sociale datorate de persoanele fizice la organul fiscal competent, pentru fiecare an fiscal, până la data de 25 mai a anului următor celui de realizare a venitului.

Relevant pentru analiza noastră este și modul de calculare a impozitului pe venit, obligație care este de asemenea în sarcina contribuabilului, la momentul depunerii declarației unice. Conform art. 116 alin. 2 lit. c) C.fisc., cota de 10% se aplică câștigului din transferul de monedă virtuală, determinat ca diferență pozitivă între prețul de vânzare și prețul de achiziție, inclusiv costurile directe aferente tranzacției.

Textul legal prevede și o derogare de la regula impozitării acestor tip de venituri. Astfel, în situația unui câștig sub nivelul a 200 lei/tranzacție acesta nu se impozitează, cu condiția ca totalul câștigurilor într-un an fiscal să nu depășească nivelul de 600 lei.

Având în vedere că achiziția monedelor virtuale se efectuează de obicei în monedă străină (euro, dolar american etc.), sunt relevante pentru prezenta analiză și prevederile art. 9 alin. 1 C.fisc. care stabilesc că impozitele se plătesc în moneda națională a României iar alin. 2 stabilește că sumele înscrise pe declarația fiscală se exprimă în aceeași monedă. Prin urmare, calculul bazei de impozitare trebuie să urmeze aceeași regulă.

De asemenea, conform alin. 3 lit. b) a art. 9 C.fisc., sumele exprimate în monedă străină se convertesc în moneda națională a României prin utilizarea cursului oficial de schimb valutar, comunicat de BNR, de la data

² Moneda virtuală a fost definită în art. 3 pct. 18 din Directiva (UE) 2015/849 privind prevenirea utilizării sistemului financiar în scopul spălării banilor sau finanțării terorismului ca fiind *o reprezentare digitală a valorii care nu este emisă sau garantată de o bancă centrală sau de o autoritate publică, nu este în mod obligatoriu legată de o monedă instituită legal și nu deține statutul legal de monedă sau de bani, dar este acceptată de către persoane fizice sau juridice ca mijloc de schimb și care poate fi transferată, stocată și tranzacționată în mod electronic*. Textul a fost preluat identic în legislația națională în art. 2 lit. t¹) din Legea nr. 129/2019 privind prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului.

Pentru o dezvoltare asupra noțiunii de monedă virtuală, a se vedea G. Zlati, *Tehnologia blockchain, monedele virtuale și dreptul penal*, în *Penalmente Relevant*, nr. 1/2021, pp. 21-26.

la care se primesc sau se plătesc sumele respective.

Pentru calculul bazei de impozitare este relevant așadar cursul BNR de la momentul la care se achiziționează monedă virtuală și, ulterior, cursul BNR de la momentul la care moneda virtuală este schimbată în monedă fiduciară, dacă aceasta este altă monedă decât moneda națională.

Finalmente, art. 116 alin. 7 C.fisc., stabilește că cei care realizează venituri din transferul de monedă virtuală nu au obligația completării Registrului de evidență fiscală și nici obligația de conducere a evidenței contabile. Acest aspect prezintă relevanță prin raportare la tipicitatea infracțiunilor analizate, după cum se va vedea *infra* (cap. III).

II. REALIZAREA VENITULUI DIN TRANSFERUL DE MONEDĂ VIRTUALĂ

Identificarea momentului realizării venitului nu ar ridica probleme dacă ne-am raporta strict la momentul la care prețul de vânzare al monedei virtuale ar fi transferat în contul bancar al contribuabilului.

Din textul articolului 116 alin. 2 lit. c) C.fisc. reiese că legiuitorul a plecat de la o ipoteză ideală, aceea care urmează tiparul *cumpărare monedă virtuală cu monedă fiduciară – vânzare monedă virtuală pentru monedă fiduciară – calcularea câștigului dintre cele două prețuri*. Ipotezele de lucru nu pot fi însă reduse la cea pe care legiuitorul a avut-o în vedere.

2.1. Realizarea venitului la momentul transferului venitului în contul bancar

După cum lasă textul legal să se înțeleagă, venitul din transferul de monedă virtuală se realizează la momentul la care moneda virtuală este schimbată pentru monedă fiduciară.

Această interpretare apare ca rezonabilă prin raportare la prevederile Codului fiscal ce rețin că baza impozabilă la care se aplică cota de 10% este dată de diferența pozitivă între prețul³ de vânzare și prețul de achiziție al monedei virtuale.

E de reținut și art. 10 alin. 1 C.fisc. care prevede că, în înțelesul Codului fiscal, *veniturile impozabile* cuprind veniturile **în numerar** și/sau în natură. Evident, referirea la veniturile în numerar este una în sens larg, pentru diferențierea de veniturile în natură. Categorie și venitul reflectat de suma cu care a fost creditat contul bancar al contribuabilului (moneda de cont) este impozabil.

Față de momentul analizat, s-a arătat că referirea la câștigul realizat din transferul de monedă virtuală o putem face atunci când monedele virtuale sunt schimbate într-o monedă clasică și sunt transferate din portofelul virtual al utilizatorului în contul bancar al acestuia⁴.

În susținerea acestui argument ar putea fi folosit și art. 21 C.proc.fisc., care reglementează nașterea creanțelor și obligațiilor fiscale. Astfel, conform alin. 1, obligația fiscală se naște în momentul în care, potrivit legii, se constituie baza de impozitare care le generează.

Cum în cazul venitului din transferul de monedă virtuală baza de impozitare este câștigul aferent vânzării acesteia, obligația fiscală se naște la momentul la care câștigul se materializează în monedă fiduciară.

Ne propunem însă să analizăm dacă această obligație se naște doar la momentul la care suma reprezentând câștigul este transferată într-un cont bancar al contribuabilului sau putem discuta și de un moment anterior acestuia.

2.2. Realizarea venitului la momentul schimbului monedei virtuale în monedă fiduciară

Tranzacționarea monedelor virtuale se face prin intermediul unor platforme de schimb (tranzacționare). Fără a intra în detalii⁵, precizăm că modul de operare al acestor platforme ține, în principal, de oferirea unor servicii de schimb a monedelor fiduciare în monede virtuale, a monedelor virtuale între ele, precum și a celor virtuale înapoi în monede fiduciare.

³ Conform art. 1660 alin. 1 C.civ.: „Prețul constă într-o sumă de bani”. Prin urmare, nu putem discuta despre calculul venitului din transferul de monedă virtuală, atâta timp cât câștigul nu se prezintă sub forma unei valori existente în monedă fiduciară. Textul Codului civil este aplicabil în această situație și prin raportare la art. 3 alin. 2 din Codul de procedură fiscală, care statuează că, acolo unde acesta nu dispune, se aplică prevederile Codului civil.

⁴ A. Milcev, *Tranzacționarea cripto-monedelor – o piață mult prea mare pentru a rămâne în afara legislației fiscale*, publicat la 20.02.2018 pe www.taxnews.ro, disponibil pe pagina <http://taxnews.ro/wp/2018/02/20/alex-milcev-ey-tranzactionarea-cripto-monedelor-o-piata-mult-prea-mare-pentru-a-ramane-in-afara-legislatiei-fiscale>.

⁵ Pentru o analiză a acestor platforme, a se vedea G. Zlati, *op.cit.*, pp. 32-36.

În cadrul platformelor de schimb centralizate, contribuabilul va deține⁶ monedele fiduciare și pe cele virtuale într-un portofelul digital în custodie⁷ (custodial wallets). În mod obișnuit, tranzacționarea de monedă virtuală nu se rezumă la cumpărarea monedei virtuale cu monedă fiduciară și revânzarea ei pentru profit, cu consecința vânzării monedei virtuale pentru monedă fiduciară. Moneda virtuală poate fi schimbată la momentul câștigului într-o altă monedă virtuală, de obicei non-volatilă (stablecoin⁸), iar apoi, cu aceasta poate fi cumpărată o altă monedă virtuală volatilă, și procesul se poate repeta, de nenumărate ori pe perioada unui an fiscal. Așadar, este posibil să ne aflăm în situația în care contribuabilul nu va schimba în această perioadă moneda virtuală (volatilă sau non-volatilă) în monedă fiduciară.

Într-o astfel de situație, nu va exista obligația ca, la finalul anului, deținătorul monedelor virtuale să declare câștigul realizat, pentru că acestea nu au fost schimbate în monedă fiduciară, așa cum cere textul legal.

Din acest motiv, art. 116 alin. 1 C.fisc., care impune obligația depunerii declarației unice privind impozitul pe venit din transferul de monedă virtuală pentru fiecare an fiscal, trebuie interpretat în sensul că se referă la fiecare an în care a fost realizat venit dintr-o astfel de sursă, dar nu neapărat la fiecare an calendaristic.

Exemplificând, dacă în 15 octombrie 2019 contribuabilul achiziționează pentru prima dată monedă virtuală și, ulterior, continuă să achiziționeze, în momente diferite, acest tip de monedă, doar în anul 2022, când se va decide pentru prima dată să schimbe moneda virtuală în monedă fiduciară, putem discuta, cu condiția realizării unui câștig, despre primul an pentru care se naște obligația declarării venitului și a depunerii declarației unice.

Dacă deținătorul portofelului digital schimbă din monedă virtuală în monedă fiduciară o sumă inferioară celei folosite până la acel moment pentru achiziționarea de monedă virtuală nu putem discuta de nașterea obligației de declarare, având în vedere că, la momentul respectiv nu putem discuta despre un câștig. Discuția comportă însă o analiză mai detaliată, motiv pentru care vom reveni asupra ei.

Pentru ipoteza de lucru propusă, vom avea în vedere situația în care contribuabilul schimbă valoarea totală sau parțială a monedelor virtuale deținute în portofelul digital în monedă fiduciară și o păstrează în acest portofel, în platforma de tranzacționare, în urma acestui schimb rezultând și un câștig.

Aparent, la un astfel de moment, obligația de declarare a venitului se naște și trebuie îndeplinită până cel târziu la data de 25 mai a anului următor. Discuția prezintă însă anumite nuanțe, fiind necesară o analiză a naturii sumelor pretins a fi „fiduciare” deținute în platformele de tranzacționare în contul de utilizator al contribuabilului.

Printre multele platformele de tranzacționare a monedelor virtuale se numără și Coinbase⁹, Gemini¹⁰, Binance¹¹, Bitfinex¹² și Kraken¹³. Pentru analiza noastră, este suficient să ne raportăm la acestea. Dacă avem în vedere termenii și condițiile de funcționare a acestor platforme, poate fi observat că fiecare are un set propriu de reguli.

Dintre cele enumerate, Coinbase este singura platformă care oferă¹⁴ posibilitatea deținerii unui portofel digital cu monedă electronică¹⁵ (E-Money Wallet), Coinbase Ireland fiind emițător de monedă electronică, autorizat de Banca Centrală a Irlandei.

⁶ După cum s-a arătat (G. Zlati, *op.cit.*, p. 38), în portofelul digital nu sunt stocate efectiv monedele virtuale, ci acesta reprezintă interfața sau mijlocul prin care o persoană dobândește un control asupra monedelor virtuale asociate unei anumite adrese publice din blockchain. Totuși, pentru înțelegerea mai ușoară a analizei, vom considera că în portofelul digital contribuabilul deține monedele virtuale și/sau fiduciare.

⁷ Pentru o diferențiere între portofelele digitale în custodie și portofelele digitale personale, a se vedea G. Zlati, *op.cit.*, pp. 40-41.

⁸ Pentru o detaliere a ceea ce înseamnă monede virtuale non-volatile, a se vedea G. Zlati, *op.cit.*, pp. 41-43.

⁹ Disponibilă la www.coinbase.com.

¹⁰ Disponibilă la www.gemini.com.

¹¹ Disponibilă la www.binance.com.

¹² Disponibilă la www.bitfinex.com.

¹³ Disponibilă la www.kraken.com.

¹⁴ Pentru detalii, a se vedea www.coinbase.com/legal/user_agreement/ireland_europe - pct. 2.1. E-Money Services.

¹⁵ Pentru o detaliere a regimului monedei electronice și a diferenței dintre aceasta și moneda virtuală, a se vedea G. Zlati, *op.cit.*, pp. 27-29.

În cazul celorlalte platforme, mai puțin Binance, referirea se face la contul de utilizator¹⁶ din platformă în care este evidențiată valoarea fiduciară deținută de acesta.

Platforma Binance nici măcar nu se referă la un cont în care să se reflecte valoarea monedei fiduciare (deși aceasta este, practic, evidențiată în contul de utilizator), ci face referire doar la serviciul de „fiat trading”¹⁷ care constă în schimbul monedei virtuale în monedă fiduciară și vice-versa. De asemenea, nu se precizează dacă valoarea monedei fiduciare reflectată de contul de utilizator este deținută într-un cont bancar, ci doar că Binance UAB, Lituania este responsabil de tranzacțiile cu monedă fiduciară.

Platforma Gemini deține valoarea fiduciară din contul utilizatorului în cadrul unuia sau mai multor conturi bancare omnibus¹⁸, precum și în alte modalități nerelevante pentru prezenta analiză. Conform termenilor și condițiilor, este stabilit că un astfel de cont este deschis pe numele și este sub controlul Gemini și că el nu creează o relație contractuală între utilizatorul platformei și bancă.

Este precizat că utilizatorul platformei are un drept asupra contului omnibus, limitat la suma pe care aceasta o deține în contul fiduciar din platformă și că acest cont este format din sume aparținând utilizatorilor platformei.

În fine, se precizează că retragerile din contul fiduciar pe care utilizatorul îl deține în platformă se poate face doar către contul bancar al utilizatorului.

Platforma Bitfinex precizează¹⁹ și ea că valoarea monezii fiduciare reflectate de contul utilizatorului nu reprezintă bunuri deținute în numele utilizatorului, ci sunt doar reflectarea situației financiare a acestuia, astfel cum apare în evidențele oficiale ale platformei.

Platforma Kraken stabilește în termenii și condițiile acesteia (6.1.) că fondurile fiduciare deținute în contul de utilizator pot fi folosite exclusiv pentru achiziționarea de monedă virtuală sau pentru retragerea acestora într-un cont extern (bancar).

Prin urmare, fondurile fiduciare din platformele de tranzacționare pot avea regimul monedei electronice, acolo unde se precizează expres că deținătorul platformei este și instituție emitentă de monedă electronică²⁰. În această situație, atunci când utilizatorul vinde moneda virtuală în schimbul monedei electronice acesta va deține, în platformă, monedă fiduciară sub formă de monedă electronică.

În celelalte cazuri, ar trebui analizat dacă fondurile fiduciare din platforme, care sunt deținute de creatorul platformei într-un cont bancar omnibus, pot fi calificate ca monedă de cont *per se*, deținută de contribuabilul care are cont de utilizator în platforma respectivă.

Moneda de cont este creată de bancă²¹ prin creditarea contului clientului cu sume în monedă scripturală. Prin urmare, moneda de cont „există” atâta timp cât ea este evidențiată într-un cont bancar. Pentru ca moneda de cont să fie deținută de client este necesar ca acesta să fie într-o relație directă cu banca, relație stabilită prin deținerea unui cont bancar pe care să-l poată utiliza fără intermediari.

Platformele centralizate funcționează în fapt ca intermediari (brokeri) atât în operațiunile de tranzacționare și deținere a monedelor virtuale, cât și în cele de deținere și retragere a fondurilor fiduciare (care nu sunt reflectate în monedă electronică). Prin urmare, fondurile fiduciare pe care un utilizator le vede reflectate în contul din platformă nu reprezintă monedă de cont (monedă scripturală), ci doar dreptul de a i se transfera, la

¹⁶ A se vedea, în acest sens: pentru platforma Gemini - www.gemini.com/legal/user-agreement#section-account-types; pentru platforma Bitfinex - <https://www.bitfinex.com/legal/exchange/terms> - pct. 1.1.1.; pentru platforma Kraken - www.kraken.com/en-us/legal - pct. 6.1.

¹⁷ www.binance.com/en/terms - pct. III.3.

¹⁸ Conform documentului emis de BNR (versiunea august, 2021) denumit *Reguli de sistem ale SaFIR* (pag. 111) un „cont omnibus de clienți” este un *cont de evidență a instrumentelor financiare, deschis în sistemul SaFIR pe numele unui participant, în care sunt reflectate, în mod cumulativ, deținerile clienților proprii, care nu sunt evidențiate în conturi individuale de clienți*. Documentul este accesibil online pe pagina www.bnro.ro/files/d/Plati/Reguli%20SaFIR_ro.pdf.

¹⁹ A se vedea www.bitfinex.com/legal/exchange/terms - pct. 17.16.

²⁰ Activitatea de emitere a monedei electronice este reglementată la nivel național prin Legea nr. 210/2019, prin urmare doar entitățile autorizate să emită monedă electronică pot să facă acest lucru (art. 6 alin. 1) și doar acestea pot să utilizeze în legătură cu activitățile pe care le desfășoară sintagma „instituție emitentă de monedă electronică” sau derivate ori traduceri ale acesteia (art. 6 alin. 2).

²¹ A se vedea L. Bercea, *Prețul constă într-o sumă de bani. De la moneda de cont la „moneda virtuală” (și înapoi)*, în Revista română de drept privat, nr. 3/2017, p. 65.

cerere, din contul bancar omnibus al platformei, o astfel de monedă, în contul bancar personal.

Un argument suplimentar ar fi și că fiecare utilizator își alege moneda națională pe care dorește să o folosească la momentul la care își alimentează contul de utilizator cu fonduri fiduciare, respectiv moneda fiduciară pe care alege să o primească în contul bancar, la momentul retragerii din platformă a fondurilor. Cu toate acestea, platforma va deține în contul omnibus fondurile fiduciare ale utilizatorilor într-o monedă de cont aleasă de aceasta, nu în toate monezile fiduciare naționale folosite de utilizatori. Valoarea fondurilor fiduciare aferentă fiecărui utilizator va fi reflectată în contul din platformă în moneda aleasă de acesta, dar ea nu va fi monedă de cont, ci o informare asupra valorii monedei fiduciare pe care acesta are dreptul să o solicite a-i fi transferată în contul bancar, la un curs de schimb folosit discreționar de platformă²².

S-a argumentat²³ că, dacă în spatele portofelului electronic pentru monede convenționale pus la dispoziția utilizatorilor unei platforme stă un cont bancar și fiecare conversie este reflectată în cadrul acestui cont, nu doar în cadrul aplicației, o astfel de acțiune aduce fondurile în sfera reglementată și vizibilă pentru autoritățile fiscale. Prin urmare, autoritățile ar putea considera că în acest caz chiar și simpla conversie și reflectare a fondurilor în cadrul platformei în monedă convențională constituie un moment la care veniturile devin impozabile. Aceeași autori au oferit însă și contraargumentul²⁴: un asemenea cont nu se află în integralitate sub controlul beneficiarului (ci al platformei), fiind impuse inclusiv limite asupra sumelor exprimate în monede convenționale care pot fi extrase.

În același sens, considerăm și noi că, atâta timp cât valorile în monedă fiduciară exprimată în contul de utilizator din platformă se regăsesc ca monedă de cont doar în contul omnibus deschis pe numele platformei, asupra căruia controlul și relația cu banca aparțin deținătorului platformei, nu putem discuta despre deținerea de către contribuabil a unei monede fiduciare și, prin urmare, momentul în care obligația de declarare a veniturilor din transferul de monedă fiduciară se naște, în acest caz, doar la momentul la care valoarea fiduciară este transferată în contul bancar al contribuabilului.

Cât privește situația în care contribuabilul deține în platformă un portofel digital în care deține monedă electronică emisă de o instituție autorizată în acest sens, credem că în acest caz obligația de declarare se naște la momentul schimbului monedei virtuale pentru monedă electronică. Aceasta deoarece moneda electronică este deținută în mod direct²⁵ de utilizator în portofelul digital de monedă electronică, monedă reglementată și considerată mijloc de plată²⁶.

2.3. Interpretarea noțiunii de „tranzacție” care generează obligația de declarare a venitului din transferul de monedă virtuală

O altă problemă pe care dorim să o punem în discuție privește noțiunea de „tranzacție”, reținută de art. 116 alin. 2 lit. c) C.fisc.. Analiza este necesară având în vedere că nașterea obligației de declarare a venitului din transferul de monedă virtuală se raportează direct la o tranzacție care privește vânzarea monedei virtuale astfel încât să se poată stabili o diferență pozitivă între prețul de vânzare și prețul de achiziție al acesteia.

După cum se va vedea *infra* (pct. 2.5.), legiuitorul român nu a reglementat situația realizării venitului din transferul de monedă virtuală prin raportare la tranzacțiile dintre monede virtuale. Dacă ar fi făcut-o ar fi

²² www.gemini.com/legal/user-agreement#section-non-primary-fiat-currency-transactions – Prevederea se referă la tranzacțiile prin care un utilizator dorește să achiziționeze în platformă monedă virtuală cu monedă fiduciară considerată de platformă ca nefăcând parte dintre monedele fiduciare principale cu care aceasta lucrează, dar ea poate fi considerată în mod rezonabil aplicabilă și la retragerile din platformă a valorii altor monede fiduciare decât cele considerate principale.

²³ A se vedea R. Bontaș, C. Barbu, *Tratatul fiscal al tranzacțiilor cu criptomonede – prevederi legate de conformare și aspecte care necesită clarificări*, articol publicat la data de 15.04.2021 pe www2.deloitte.com/ro/ro, disponibil la www2.deloitte.com/ro/ro/pages/tax/articles/tratatul-fiscal-al-tranzactiilor-cu-criptomonedede-prevederi-legate-de-conformare-si-aspecte-care-necesita-clarificari.html.

²⁴ Ibidem.

²⁵ Conform termenilor și condițiilor www.coinbase.com/legal/user_agreement/ireland_europe din platforma www.coinbase.com, pct. 4.2., la vânzarea de monedă virtuală pentru monedă electronică utilizatorul autorizează platforma să-i crediteze portofelul de monedă electronică cu valoarea obținută din respectiva vânzare.

²⁶ A se vedea art. 4 alin. 1 lit. f) din Legea nr. 210/2019 privind activitatea de emisie de monedă electronică, publicată în M.Of. nr. 914 din 13.11.2019.

trebuie să reglementeze obligația contribuabilului de a ține o evidență²⁷ a fiecărei tranzacții, respectiv a valorii de piață a monedei virtuale la cumpărare și, ulterior, la vânzarea acesteia pentru o altă monedă virtuală și obligația calculării câștigului realizat la fiecare astfel de tranzacție.

Prin urmare, noțiunea de „tranzacție” amintită mai sus, se referă doar la ipoteza în care moneda virtuală este vândută pentru o monedă fiduciară. Nedetalierea modului de impozitare a tranzacțiilor cu monede virtuale creează anumite dificultăți în a stabili momentul la care câștigul este realizat și obligația de declarare se naște.

După cum precizăm în începutul analizei, legiuitorul a pornit de la ipoteza în care moneda virtuală cumpărată cu monedă fiduciară este ulterior vândută pentru monedă fiduciară. În realitate, mecanismul de tranzacționare a monedelor virtuale nu presupune obligatoriu o astfel de operațiune, fiind suficientă o cumpărare inițială a monedelor virtuale cu monede fiduciare, ca apoi tranzacțiile să se desfășoare doar între cele dintâi.

Dacă contribuabilul folosește o sumă inițială pentru a achiziționa monede virtuale, iar apoi le schimbă cu alte monede virtuale în tranzacții succesive, la momentul la care va decide să își folosească câștigul prin schimbarea monedelor virtuale pentru monede fiduciare nu este neapărat necesar ca monedele virtuale pe care le schimbă să fie aceleași cu cele pe care le-a cumpărat inițial. De asemenea, este posibil ca monedele virtuale pe care le schimbă în monede fiduciare să-i fi generat un câștig, dacă ne raportăm la valoarea cu care acestea au fost cumpărate anterior, folosindu-se tot monede virtuale, dar să nu existe totuși un câștig dacă ne raportăm la valoarea cu care, inițial, a cumpărat primele monede virtuale, diferite de cele pe care le-a schimbat înapoi în monede fiduciare.

Exemplificând²⁸, contribuabilul achiziționează inițial un bitcoin la valoarea acestuia de 100.000 lei. Ulterior, când valoarea acestuia ajunge la 120.000 lei vinde 0,5 bitcoin (60.000 lei²⁹) pentru echivalentul acestuia în monedă virtuală stabilă (spre exemplu, USDT) cu care achiziționează 3 monede ETH (30.000 lei) și 20 monede eGold (30.000 lei). Când valoarea monedelor eGold crește și acestea valorează la vânzare 60.000 lei, le schimbă în monedă fiduciară, restul monedelor virtuale continuând să le dețină în această formă.

La o analiză a situației contribuabilului, prin prisma art. 116 alin. 2 lit. c) C.fisc., prețul de cumpărare inițial al monedei bitcoin (100.000 lei) este mai mare decât prețul de vânzare al celor 20 de monede EGLD (60.000 lei) și, prin urmare, contribuabilul nu a realizat un câștig, din acest motiv obligația de declarare nenăscându-se.

Această analiză ar fi valabilă și dacă raportarea se va face la relația IN-OUT, respectiv o balanță între suma fiduciară totală folosită la cumpărarea de monedă virtuală (IN) și suma fiduciară totală obținută ulterior contra monedelor virtuale (OUT).

Dacă însă am raporta valoarea de cumpărare (30.000 lei) a monedelor EGLD la valoarea de vânzare a acestora (60.000 lei) am constata că s-a realizat un câștig de 30.000 lei.

Problema unei astfel de simplificări ține de faptul că monedele virtuale pot fi schimbate de nenumărate ori astfel încât, la final, când valoarea devine monedă fiduciară, nu ne aflăm neapărat în fața unui câștig al contribuabilului.

Continuând exemplul de mai sus, considerăm că la momentul la care cele 20 de monede eGold ating valoarea de 60.000 lei contribuabilul nu le va schimba pentru monedă fiduciară, ci le va schimba din nou pentru bitcoin, care la acel moment va avea valoarea de 180.000 lei, deci va obține 0,33 bitcoin. Presupunem apoi că valoarea bitcoin va scădea la 150.000 lei, deci cei 0,33 bitcoin vor valora 49.500 lei. Dacă la acest moment contribuabilul se decide să schimbe cei 0,33 bitcoin în monedă fiduciară vom avea următoarea situație:

- prețul de cumpărare inițial al monedei bitcoin (100.000 lei) este mai mare decât prețul de vânzare al celor 0,33 bitcoin (49.500 lei) și, prin urmare, contribuabilul nu a realizat un câștig din această perspectivă, obligația de declarare nenăscându-se;

- nici valoarea cu care au fost cumpărați cei 0,33 bitcoin (60.000 lei) nu este mai mare decât cea cu care au fost vânduți (49.500 lei), deci nici printr-o astfel de analiză nu se ajunge la concluzia că a fost realizat un câștig;

- totuși, dacă raportăm valoarea cu care au fost cumpărați cei 20 EGLD (30.000 lei), cu care ulterior (la

²⁷ După cum am arătat *supra*, art. 116 alin. 7 C.fisc., stabilește că cei care realizează venituri din transferul de monedă virtuală nu au obligația completării Registrului de evidență fiscală și nici obligația de conducere a evidenței contabile.

²⁸ Pentru simplificare, nu se vor avea în vedere valorile reale ale monedelor virtuale enumerate.

²⁹ Pentru înțelegerea raționamentului, valorile în lei vor fi trecute în paranteze.

valoarea de 60.000 lei) s-au cumpărat cei 0,33 bitcoin, cu valoarea cu care s-au vândut cei 0,33 bitcoin (49.500 lei) schimbați în monedă fiduciară, putem afirma că s-a realizat un câștig (49.500 – 30.000 = 19.500 lei).

Această exemplificare nu face decât să confirme că, *de lege lata*, este imposibil a aplica art. 116 alin. 2 lit. c) C.fisc. altfel decât raportându-ne la suma în monedă fiduciară pe care contribuabilul a investit-o în achiziția de monede virtuale și suma în monedă fiduciară pe care contribuabilul o va obține ulterior prin vânzarea de monede virtuale (relația IN-OUT exemplificată mai sus).

Totuși, anticipăm că o astfel de abordare, în lipsa unor modificări legislative, va genera atât interpretări diferite ale organelor de control fiscal, cât și probleme de interpretare din partea contribuabilului.

Dacă continuăm cu primul exemplu de mai sus, constatăm că, la finalul anului fiscal, contribuabilul care a investit inițial 100.000 lei în cumpărarea de monede virtuale și a schimbat în monedă fiduciară o parte din monedele virtuale în valoare de 60.000 lei (cei 20 eGold) se află în pierdere și prin urmare nu are obligația declarării venitului din transferul de monedă virtuală.

Dacă anul următor, contribuabilul vinde monedele virtuale rămase (cei 0,5 bitcoin și 3 monede ETH) și obține 50.000 lei în monedă fiduciară, problema pe care o va avea va fi dacă trebuie să declare un câștig de 50.000 lei, având în vedere că investiția în monede virtuale din cel de-al doilea an a fost de 0 lei sau se va raporta la întreaga sumă investită și va trebui să aplice cota de 10% doar celor 10.000 lei câștigați.

De asemenea, va fi neclar cum se va calcula în al doilea an câștigul din acest venit dacă, anterior obținerii celor 50.000 lei în monedă fiduciară, contribuabilul a investit în acest al doilea an 30.000 lei în monede virtuale pe care le deține în continuare în portofelul digital. Dacă se va raporta doar la investiția făcută cu un an în urmă (100.000 lei) și va avea în vedere că în total a schimbat în monedă fiduciară 110.000 lei (60.000 lei, în primul an și 50.000 lei în al doilea) va raporta un câștig de 10.000 lei. Dacă va raporta cei 50.000 lei doar la investiția din cel de-al doilea an (30.000 lei) va declara un câștig de 20.000 lei. Dacă însă va raporta investiția din ambii ani (130.000 lei) la ceea ce a schimbat în monedă fiduciară (110.000 lei), va constata că nu a realizat niciun câștig, având o diferență negativă de 20.000 lei.

După cum vom arăta *infra* (pct. 2.9.), *de lege ferenda* ar fi necesară o detaliere a modului de impozitare a venitului din transferul de monedă virtuală. Un prim pas ar fi reglementarea pierderii fiscale din transferul de monedă virtuală. Pentru a nu fragmenta analiza vom trata subiectul în subcapitolul următor.

2.4. Necesitatea reglementării pierderii fiscale din transferul de monedă virtuală

Alegerea legiuitorului de a nu reglementa pierderea fiscală în cazul venitului din transferul de monedă virtuală este cel puțin bizară, având în vedere atât legislațiile³⁰ în care impozitarea acestui venit este reglementată unde aceasta este avută în vedere, precum și Codul fiscal român care prevede existența pierderii fiscale în cazul celor mai multe dintre veniturile impozabile, mai puțin cele din transferul de monedă virtuală.

Conform art. 118 alin. 4 C.fisc., pierderea fiscală anuală înregistrată pe fiecare sursă din activități independente, din drepturi de proprietate intelectuală, din cedarea folosinței bunurilor și din activități agricole, silvicultură și piscicultură, determinată în sistem real, se reportează și se compensează de către contribuabil cu veniturile obținute din aceeași sursă de venit în următorii 7 ani fiscali consecutivi. Alin. 5 al aceluiași articol detaliază regulile de raportare a pierderilor.

Credem că textul este perfect adaptabil și aplicabil veniturilor din transferul de monedă virtuală și ar rezolva unele dintre problemele semnalate în subcapitolul anterior.

2.5. Realizarea venitului la momentul schimbului unei monede virtuale cu alta

După cum am arătat până acum, nașterea obligației de declarare a venitului din transferul de monedă virtuală trebuie să se raporteze la momentul la care câștigul aferent acestuia este deținut de contribuabil ca monedă fiduciară, fie că vorbim de monedă electronică, aflată într-un portofel digital de monedă electronică, fie că vorbim de monedă scripturală (de cont) aflată într-un cont bancar personal al acestuia.

De lege lata, nu se poate reține că această obligație s-ar naște o dată ce contribuabilul a realizat un câștig, schimbând o monedă virtuală pentru alta. Inclusiv derogarea reținută în art. 116 alin. 2 lit. c) C.fisc. de la regula impozitării se reportează la un câștig în monedă fiduciară, care să fie sub 200 lei/tranzacție, cu condiția ca totalul câștigurilor într-un an fiscal să nu depășească 600 lei.

³⁰ A se vedea *infra*, pct. 2.5, analiza legislației Statelor Unite ale Americii.

Prin urmare, schimburile pe care contribuabilul le va face de la o monedă virtuală la alta nu vor da naștere obligației de declarare a venitului, chiar dacă valoarea cu care acesta a cumpărat inițial monedele virtuale este mai mică decât cea cu care acesta le vinde pentru a achiziționa altele, rezultând așadar un câștig care poate fi calculat în echivalentul aferent unei monede fiduciare.

Discuția este relevantă însă, dacă, pe viitor, legiuitorul român alege să modifice prevederile privind impozitul pe venitul în discuție, astfel cum, la nivelul altor state deja s-a întâmplat³¹.

La nivelul Statelor Unite ale Americii, regimul de taxare a monedelor virtuale pornește de la considerarea acestora ca fiind bunuri, nu ca mijloace de plată³². Prin urmare, s-a arătat că în viziunea IRS³³ câștigul sau pierderea în legătură cu acest venit este supusă regimului de impozitare aplicabil, chiar și în situația schimbului unei monede virtuale cu alta³⁴.

Determinarea câștigului sau pierderii urmează să se facă prin stabilirea valorii de bază a monedei la momentul cumpărării (valoare care include și comisionul de achiziție al acesteia) și prin determinarea valorii de piață (fair market value) la momentul vânzării³⁵.

Valoarea de la momentul vânzării (fair market value) va fi determinată în funcție de locul efectuării tranzacției, respectiv în blockchain (on-chain transaction), extra-blockchain (off-chain transaction) sau de la individ la individ (peer-to-peer transaction). În esență însă, aceasta va fi stabilită prin raportare la valoarea tranzacției la momentul la care aceasta este înregistrată în blockchain, fie că ea este realizată astfel, fie că, realizată fiind extra-blockchain, se va avea în vedere data și ora acesteia pentru a stabili cu ce valoare s-ar fi înregistrat tranzacția la acel moment, în blockchain³⁶.

Adaptând exemplul doctrinar oferit³⁷ la un contribuabil român, pornim de la ipoteza în care acesta cumpără o monedă bitcoin cu 50.000 lei, din care valoarea monedei este 49.900 lei, iar comisionul tranzacției, 100 lei. Conform legislației Statelor Unite, valoarea de bază a monedei va fi de 50.000 lei, incluzându-se astfel în aceasta cheltuiala cu comisionul tranzacției. Dacă ulterior, când valoarea unei monede bitcoin este 100.000 lei, contribuabilul va vinde 0,5 bitcoin pentru a cumpăra o altă monedă virtuală, acesta va trebui să declare un câștig impozitabil de 25.000 lei, având în vedere că 0,5 bitcoin va avea la vânzare valoarea de 50.000 lei și a avut la cumpărare valoarea de 25.000 lei.

Relevant de subliniat este și că, la nivelul legislației fiscale din Statele Unite, procentul cu care câștigul este impozitat ține și de perioada de timp pe care contribuabilul a deținut moneda virtuală. Astfel, orice tranzacție cu monedă virtuală anterior împlinirii unui an de la momentul achiziționării inițiale se consideră a fi o investiție pe termen scurt și va fi impozitată cu un procent mai mare decât tranzacțiile care sunt efectuate după ce moneda a fost deținută cel puțin un an, situație în care se va considera că vorbim de o investiție pe termen lung³⁸.

2.6. Realizarea venitului la momentul schimbului monedelor virtuale cu anumite bunuri sau servicii

Una dintre situațiile care ar putea crea situații jurisprudențiale divergente este situația schimbului de monede virtuale cu anumite bunuri sau servicii. Recent, a fost anunțat că³⁹, la nivel național, un dealer de

³¹ Majoritatea țărilor consideră ca eveniment taxabil inclusiv schimbul unei monede virtuale cu alta, nu doar schimbul unei monede virtuale cu monedă fiduciară. Totuși, există țări care consideră că schimbul de monede virtuale, în orice modalitate, deci chiar și pentru monedă fiduciară, dacă nu reprezintă o activitate comercială este un eveniment care nu are relevanță din punct de vedere al impozitării (aici intră Italia, Olanda, Portugalia, Elveția). A se vedea raportul OECD (2020), *Taxing Virtual Currencies: An Overview Of Tax Treatments And Emerging Tax Policy Issues*, OECD, Paris, pp. 27-28, disponibil la www.oecd.org/tax/tax-policy/taxing-virtual-currencies-an-overview-of-tax-treatments-and-emerging-tax-policy-issues.pdf.

³² Conform jurisprudenței CJUE, hot. din 22.10.2015 în cauza *Skatteverket v David Hedqvist* (C-264/2014), s-a considerat (parag. 24) că Bitcoin nu are altă finalitate decât aceea de mijloc de plată, prin urmare nu poate fi calificat ca „bun corporal” în sensul art. 14 din Directiva TVA.

³³ Internal Revenue Service – Agenția de Administrare Fiscală a SUA - <https://www.irs.gov>.

³⁴ A se vedea C.A. Erdmann, *The taxation of cryptocurrencies*, în *The Florida Bar Journal*, iulie-august, 2021, p. 58.

³⁵ Ibidem.

³⁶ Ibidem.

³⁷ Idem, p. 59.

³⁸ Idem, p. 58.

³⁹ A se vedea *NETOPIA Payments oferă opțiunea de plată prin criptomonede eGold și Bitcoin a mașinilor vândute de dealerul Autoworld*, publicat la 13.10.2021 pe <https://nocash.ro>, disponibil la: <https://nocash.ro/netopia-payments-ofera-optiunea-de-plata->

autoturisme va accepta plata acestora prin monedele virtuale eGold și Bitcoin.

După cum corect s-a reținut în doctrină⁴⁰, un astfel de contract va avea natura unui contract de schimb⁴¹, fie că prețul este stabilit direct în monedă virtuală și plătit astfel, fie că prețul este stabilit în monedă fiduciară, dar se convine concomitent plata în monedă virtuală, la un curs existent la un anumit moment pe o anumită platformă de tranzacționare.

Conform art. 62 lit. m) C.fisc. intră în categoria veniturilor neimpozabile veniturile obținute ca urmare a transferului dreptului de proprietate asupra bunurilor mobile din patrimoniul personal.

Având în vedere că monedele virtuale nu pot fi considerate în dreptul civil român altceva decât bunuri mobile corporale⁴², schimbul acestora cu alte bunuri va fi sub incidența art. 62 lit. m) C.fisc., iar tranzacția va fi neimpozabilă. Întrebarea care se pune este însă cum va afecta acest schimb calculul venitului din transferul de monedă virtuală.

Am stabilit deja că, prin raportare la art. 10 alin. 1 C.fisc., venitul impozabil cuprinde veniturile în numerar și/sau în natură. Prin prisma acestui text legal, credem că ar fi greșită susținerea că la momentul schimbului monedelor virtuale cu un alt bun (autoturism, spre exemplu) contribuabilul realizează un venit în natură. Chiar dacă am aprecia astfel, art. 62 lit. m) C.fisc. prevede cu claritate regimul taxabil care se aplică.

Rămâne însă de lămurit dacă schimbul de monede virtuale va duce sau nu la modificarea calculului venitului.

În lipsa reglementării exprese⁴³ a prezentei situații și a incidenței textului art. 62 lit. m) C.fisc., *de lege lata* este dificil să argumentăm că prețul cu care contribuabilul a cumpărat monedele virtuale va trebui diminuat cu valoarea pe care monedele virtuale o vor avea la momentul schimbului.

Dacă reluăm situația contribuabilului analizată *supra* la pct. 2.3., pornim de la o achiziție inițială de un bitcoin la valoarea de 100.000 lei. Presupunem că, atunci când valoarea acestuia ajunge la 200.000 lei, acesta folosește 0,5 bitcoin pentru a-l schimba cu un autoturism. Ulterior schimbului, acesta va deține 0,5 bitcoin cu o valoare de 100.000 lei, pentru care, dacă îi va schimba în monedă fiduciară, nu va datora impozit.

Dacă s-ar fi stabilit *de lege lata* că valoarea celor 0,5 bitcoin de la momentul schimbului acestora cu autoturismul va fi scăzută din prețul de achiziție inițială a monedei, atunci la momentul schimbului restului de 0,5 bitcoin în monedă fiduciară, contribuabilul ar fi datorat un impozit raportat la un câștig de 100.000 lei.

Deși în cazul transferului monedelor virtuale pentru achiziționarea unor servicii nu discutăm despre un contract de schimb, ci de unul nenumit, considerăm că art. 62 lit. m) C.fisc. este aplicabil și în această situație, tranzacția fiind neimpozabilă. Din acest motiv, argumentele de mai sus își păstrează valabilitatea cu privire la efectul acestui transfer asupra nemodificării modului de calcul a venitului.

Într-un număr semnificativ de legislații⁴⁴, transferul de monede virtuale în schimbul bunurilor sau serviciilor este reglementat ca eveniment taxabil atât pentru cel care le transferă, cât și pentru cel care le primește.

Sunt însă legislații⁴⁵ care exceptează un astfel de schimb de la impozitare în ceea ce-l privește pe cel

[prin-criptomonedele-egold-si-bitcoin-a-masinelor-vandute-de-dealerul-autoworld.](#)

⁴⁰ A se vedea L. Bercea, *op.cit.*, p. 73.

⁴¹ Conform art. 1763 C.civ., schimbul este un contract prin care fiecare dintre părți, denumite copermutanți, transmite, sau, după caz, se obligă să transmită un bun pentru a dobândi un altul. Art. 1764 alin. 1 C.civ. stabilește că regulile de la vânzare se aplică în mod corespunzător.

⁴² A se vedea L. Bercea, *op.cit.*, p. 74. De altfel, multe state au stabilit, în vederea clarificării modului de impozitare, că monedele virtuale sunt fie bunuri corporale (Franța, Cehia, Luxemburg, Spania, Suedia, Elveția, UK), fie instrumente financiare (Croatia, Danemarca, Israel, Slovacia etc.). Totuși, există țări care au stabilit că monedele virtuale au, în scopuri taxabile, regimul unei valute (Italia, Belgia, Polonia) sau al unui mijloc legal de plată (Japonia). A se vedea raportul OECD (2020), *op.cit.*, p. 23. În sensul că monedele virtuale ar trebui clasificate ca bunuri corporale și nu ca active financiare sau monedă fiduciară s-a pronunțat și IFRIC (International Financial Reporting Interpretations Committee). A se vedea, raportul OECD (2020), *op.cit.*, p. 16.

⁴³ Credem că în prezenta situație este aplicabil principiul statuat de art. 3 lit. b) C.fisc., respectiv certitudinea impunerii, având în vedere că pentru o astfel de situație legiuitorul nu a prevăzut modul de stabilire a sumelor de plată și nici nu a elaborat normele juridice într-un mod în care sarcina fiscală ce îi revine contribuabilului să poată fi înțeleasă. Mai mult, suprapunerea situației cu reglementarea de la art. 62 lit. m) C.fisc. va genera pentru contribuabil mai degrabă o interpretare în sensul scutirii de impozit a operațiunii de schimb.

⁴⁴ A se vedea, raportul OECD (2020), *op.cit.*, p. 30.

⁴⁵ Ibidem.

care transferă monedele virtuale. În schimb, îl consideră taxabil pentru cel care le primește, având în vedere că monedele vor constitui un venit, situația fiind considerată similară cu cea în care bunul sau serviciul ar fi fost plătit cu monedă fiduciară.

Particular, în legislația Statelor Unite, regimul de impozitare aplicabil deținătorului monedelor virtuale care le schimbă cu bunuri sau servicii este identic⁴⁶ celui aplicabil schimbului unei monede virtuale cu alta sau cu monedă fiduciară, exemplificat *supra*⁴⁷.

2.7. Realizarea venitului din monede virtuale la momentul încasării acestora cu titlu de salariu

Conform art. 76 alin. 1 C.fisc., sunt considerate venituri din salarii toate veniturile în bani și/sau în natură obținute de o persoană fizică. Prin urmare, nu este exclus ca salariul să fie acordat și sub forma unor monede virtuale.

Într-o astfel de situație considerăm că regimul de impozitare care se aplică este cel stabilit pentru veniturile din salarii, la momentul transferării monedelor virtuale, motiv pentru care, ulterior, când contribuabilul va schimba monedele virtuale în monedă fiduciară, nu va avea obligația declarării vreunui venit, pentru că acestea au fost deja impozitate.

Această viziune este majoritară în legislațiile care au reglementat problema plății salariului prin transferul unor monede virtuale, considerând venitul de acest fel ca fiind impozitabil cu titlu de salariu sau ca beneficiu suplimentar asimilat acestuia⁴⁸.

2.8. Realizarea venitului din monede virtuale prin „minare”, „validare”, „delegare”, „airdrops” sau „hard forks”

Prezentele ipoteze au în comun faptul că nu discutăm despre o creștere a valorii monedei virtuale deținute, ci de obținerea de noi monede virtuale, monede pe care contribuabilul nu le-a achiziționat cu monedă fiduciară.

Fără a intra în detalii tehnice⁴⁹, trebuie stabilit că ipotezele de „minare”, „validare” și „delegare” prin care contribuabilul acumulează noi monede virtuale, distinct de cele cumpărate cu monedă fiduciară, presupun de obicei o atitudine activă a acestuia, respectiv nu este suficientă simpla deținere a monedelor virtuale într-un portofel digital. Fie că discutăm de utilizarea puterii computaționale (în cazul „minării”), fie că discutăm de „blocarea” unor monede virtuale într-un contract inteligent (în cazul „validării” și „delegării”), ca urmare a acestor procese contribuabilul care are una dintre cele trei poziții (miner/validator/delegat) acumulează noi monede virtuale.

De lege lata, obținerea de către contribuabil a monedelor virtuale în acest fel nu va avea nicio influență asupra nașterii obligației de declarare sau a modului de calcul, pentru că nu este considerat a fi un eveniment taxabil.

La nivelul altor legislații, s-au conturat mai multe abordări. Unele țări consideră „minarea” ca fiind un eveniment taxabil la momentul la care moneda este primită, iar valoarea electricității și a echipamentului folosit pentru „minare” constituie cheltuieli deductibile⁵⁰. Alte țări consideră că evenimentul taxabil intervine doar la momentul la care cel care a obținut monedele prin „minare” le vinde pentru alte monede, pentru monedă fiduciară sau le transferă în orice alt mod⁵¹. În fine, o ultimă categorie de țări⁵² are în vedere „minarea” ca eveniment taxabil doar dacă aceasta constituie o activitate comercială sau de zi cu zi, nu una ocazională, realizată de contribuabili, persoane fizice.

În Statele Unite, „minarea” se consideră un eveniment taxabil la momentul la care „minerul” obține monedele virtuale și impozitul se raportează la valoarea de piață a monedelor obținute, calculat prin raportare la data și ora la care tranzacția este înregistrată în blockchain⁵³.

⁴⁶ A se vedea C.A. Erdmann, *op.cit.*, p. 59.

⁴⁷ A se vedea pct. 2.5.

⁴⁸ A se vedea raportul OECD (2020), *op.cit.*, p. 30.

⁴⁹ Pentru înțelegerea termenilor și a mecanismelor de consens din blockchain în baza cărora au loc aceste procese, a se vedea G. Zlati, *op.cit.*, pp. 29-32.

⁵⁰ A se vedea raportul OECD (2020), *op.cit.*, p. 24.

⁵¹ Idem, p. 25.

⁵² Ibidem.

⁵³ A se vedea C.A. Erdmann, *op.cit.*, p. 59.

Există și țări care au ales tratamente oarecum diferite de cele de mai sus. Astfel, în Belarus, veniturile din „minarea” de monede virtuale sunt scutite de impozit până în 2023⁵⁴. În aceeași idee, în Rusia, conform unei propuneri legislative din ianuarie, 2018, cei care vor obține monede virtuale din „minerit” vor fi supuși impozitării doar dacă vor depăși pentru trei luni consecutive consumul de energie stipulat de lege⁵⁵.

Cât privește situațiile de „airdrops”⁵⁶ sau „hard forks”⁵⁷, acestea presupun o acumulare gratuită a monedelor virtuale de către contribuabil, fără a exista neapărat o atitudine activă pentru obținerea acestora.

La nivel național, aceste situații vor fi tratate identic ca în cazul „minării”, „validării” și „delegării”.

În Statele Unite, abordarea este identică față de aceste situații ca în cazul „minării”⁵⁸.

O anumită atenție a fost acordată în legislațiile internaționale situației de bifurcare (hard fork), distingându-se trei abordări: una similară cu cea a Statelor Unite, când impozitarea intervine la momentul dobândirii monedelor, una în care evenimentul impozabil este generat nu de momentul primirii, ci de cel ulterior, al transferării monedelor pentru profit și o ultimă ipoteză, hibridă, de impozitare diferențiată, în funcție de titlul cu care sunt deținute monedele (investiție sau obiectul unei afaceri)⁵⁹.

2.9. De lege ferenda privind impozitul pe venitul din transferul de monedă virtuală

După cum am arătat *supra* (pct. 2.4), legiuitorul român a reglementat impozitul pe venitul din transferul de monedă virtuală cât se poate de telegrafic. De aceea, dar și pentru respectarea principiului certitudinii impunerii, reținut de art. 3 lit. b) C.fisc., este necesar a se interveni legislativ și a reglementa cât mai detaliat subiectul în discuție.

Pornind de la omisiunea flagrantă de a nu reglementa pierderea fiscală în cazul venitului din transferul de monedă virtuală, aspect ce se regăsește în majoritatea legislațiilor, credem că se impune și detalierea evenimentelor care dau naștere obligației de declarare.

Credem și că, în situația în care se va considera ca eveniment taxabil schimbul între monede virtuale, acesta va genera pentru contribuabil o sarcină excesivă a evidențierii contabile pentru fiecare tranzacție, fiind mult mai suplă și de dorit menținerea soluției determinării venitului doar la momentul schimbului în monedă fiduciară, cu clarificarea momentului la care un astfel de schimb se va considera realizat⁶⁰.

Categoric vor trebui reglementate situațiile de obținere activă sau pasivă a monedelor virtuale (analizate la pct. 2.8.) și de folosire a acestora în cazul schimbului de bunuri și servicii sau de încasare a salariilor sau a altor venituri.

Nu în ultimul rând, va fi necesar a se stabili ce reprezintă cheltuieli deductibile în legătură cu impozitul pe venitul din monedă virtuală, altele decât cele care reprezintă valoarea comisionului tranzacției.

III. INCIDENTA ART. 9 DIN LEGEA NR. 241/2005 PRIVIND PREVENIREA ȘI COMBATAREA EVAZIUNII FISCALE

3.1. Clarificări terminologice și doctrinare

Pentru eventuala reținere a infracțiunilor prevăzute de art. 9 alin. 1 lit. a) și b) din Legea nr. 241/2005 este necesar să lămurim câteva aspecte, preponderent de ordin terminologic.

Astfel, în legătură cu realizarea venitului din transferul de monedă virtuală, prezintă relevanță noțiunea

⁵⁴ E. Teyyare, K. Ayyildirim, *Chapter 18. The Size and Taxation of Cryptocurrency: An Assessment for Emerging Economies*, Comentariu în U. Hacioglu (editor), *Blockchain Economics and Financial Market Invocation. Financial Innovations in the Digital Age*, Ed. Springer, 2019, p. 367.

⁵⁵ Ibidem.

⁵⁶ Procesul are la bază distribuirea gratuită a unor monede virtuale, din diferite motive. Pentru exemplificare, a se vedea G. Zlati, *op.cit.*, p. 56.

⁵⁷ A se vedea, G. Zlati, *op.cit.*, p. 47; Raportul OECD (2020), *op.cit.*, p. 15, unde se face și distincția dintre *hard fork* și *soft fork*. Procesul ar putea fi tradus ca o bifurcare în blockchain, eveniment ce poate avea diferite cauze.

⁵⁸ A se vedea C.A. Erdmann, *op.cit.*, p. 59.

⁵⁹ A se vedea raportul OECD (2020), *op.cit.*, pp. 43-44.

⁶⁰ După cum arătam *supra* (pct. 2.2. și 2.3.), este necesar ca un contribuabil să cunoască dacă transformarea monedei virtuale în valoare fiduciară aferentă contului de utilizator din platforma de tranzacționare va fi considerată ca eveniment taxabil sau acest lucru se va întâmpla doar în situația transformării în monedă electronică, în portofelul digital sau în monedă de cont, într-un cont bancar propriu al contribuabilului.

de „sursă impozabilă”, reținută de incriminarea de la art. 9 alin. 1 lit. a) din Lege.

În doctrină⁶¹, s-a considerat corectă definiția dată de instanța supremă într-o soluție de speță⁶² unde s-a arătat că „*sursa impozabilă sau taxabilă reprezintă evenimentul sau actul juridic care dă naștere obligației fiscale*”. S-a considerat ca fiind astfel de acte, printre altele, și realizarea unui venit. Curtea a reținut că „*la momentul producerii faptului juridic generator se constituie și raportul de drept material fiscal, având ca obiect creanța statului sau a unității administrativ-teritoriale asupra contribuabilului*”.

În aceeași soluție de speță, Înalta Curte a făcut o altă distincție relevantă, raportat la veniturile obținute de o persoană fizică. Astfel, s-a considerat că trebuie făcută distincție între veniturile pentru care există atât obligația declarării, cât și obligația evidențierii și veniturile pentru care există doar obligația declarării.

Având în vedere că art. 116 alin. 7 C.fisc. stabilește că cei care realizează venituri din transferul de monedă virtuală nu au obligația completării Registrului de evidență fiscală și nici obligația de conducere a evidenței contabile, putem reține că, raportat la acest venit, există doar obligația de declarare nu și cea de evidențiere.

Față de această ipoteză, Înalta Curte a reținut că în cazul veniturilor pentru care există doar obligația declarării, dacă acestea nu au fost declarate se va reține infracțiunea prevăzută de art. 9 alin. 1 lit. a) din Legea nr. 241/2005.

Prin urmare, apare discutabilă posibilitatea reținerii infracțiunii prevăzute de art. 9 alin. 1 lit. b) din Legea nr. 241/2005 având ca premisă neevidențierea venitului din transferul de monedă virtuală⁶³.

Important de lămurit este și elementul esențial al infracțiunii de la lit. a), respectiv noțiunea de „ascundere”⁶⁴. Pentru a răspunde la o astfel de problemă, doctrina⁶⁵ a ajuns, printr-o analiză detaliată a jurisprudenței, la întrebarea: *simpla nedeclarare a veniturilor impozabile constituie sau nu infracțiunea de evaziune fiscală în forma prevăzută de art. 9 alin. (1) lit. a) din Legea nr. 241/2005*?⁶⁶

Răspunsul nu este unul simplu, motiv pentru care s-a ajuns la o analiză raportată la trei ipoteze⁶⁷:

„a) omisiunea de a declara sursa impozabilă este însoțită de o conduită activă de disimulare a acesteia – caz în care, fără îndoială, se poate reține infracțiunea de evaziune fiscală în modalitatea ascunderii;

b) persoana care realizează venituri impozabile omite să le declare, însă operațiunile sunt efectuate „la vedere” – caz în care credem că o condamnare ar fi dificil de argumentat, ori în considerarea inexistenței unei „ascunderi”, ori în considerarea inexistenței intenției de ascundere a sursei impozabile;

c) omisiunea declarării nu este însoțită de nicio conduită „la vedere” prin care organele fiscale ar putea afla despre operațiunile impozabile, fiind în prezența unei conduite pur pasive, cea mai problematică dintre situații.”

În analiza *infra* (pct. 3.2.), vom avea în vedere concluziile la care s-a ajuns raportat la cele trei ipoteze.

Finalmente, credem că este important de verificat care este momentul la care obligația de declarare a venitului din transferul de monedă virtuală se naște. După cum am arătat *supra* (pct. 2.1.), în opinia noastră, în cazul venitului din transferul de monedă virtuală, baza de impozitare fiind câștigul aferent vânzării acesteia, obligația fiscală se naște la momentul la care câștigul se materializează în monedă fiduciară.

În acest sens, s-a exprimat și doctrina penală⁶⁸, reținând că baza de impunere se naște în momentul efectuării operațiunii care finalmente va genera o obligație de plată, depunerea declarației având doar rol declarativ⁶⁹.

⁶¹ Pentru o analiză detaliată, a se vedea O. Bugnar-Coldea, *Infracțiunile de evaziune fiscală prevăzute de art. 9 din Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale*, Ed. Universul Juridic, București, 2021, p. 100.

⁶² ICCJ, dec.pen.nr. 3554/2013, disponibilă la www.scj.ro, citată în O. Bugnar-Coldea, *op.cit.*, p. 100.

⁶³ În acest sens a se vedea și O. Bugnar-Coldea, *op.cit.*, pp. 141-143 și jurisprudența și doctrina acolo analizată. De asemenea, a se vedea și ICCJ, dec.pen. nr. 3907/2012, disponibilă la www.scj.ro, acolo citată.

⁶⁴ Pentru o analiză detaliată, a se vedea O. Bugnar-Coldea, *op.cit.*, pp. 127-130. După cum concluzionează și autoarea, achiesând la opinia autorilor citați, deși se poate realiza o distincție între ascunderea fizică și ascunderea juridică a sursei impozabile, singura care prezintă relevanță în reținerea infracțiunii este ascunderea juridică.

⁶⁵ A se vedea O. Bugnar-Coldea, *op.cit.*, pp. 143-148.

⁶⁶ *Idem*, p. 148.

⁶⁷ *Idem*, pp. 149-153.

⁶⁸ *Idem*, p. 157.

⁶⁹ Argumentul adus este cât se poate de corect, autoarea reținând în mod corect că potrivit art. 101 alin. 3 din Codul de procedură fiscală „Obligația de a depune declarația fiscală se menține și în cazurile în care: a) a fost efectuată plata obligației fiscale” și că „în măsura în care creanța fiscală s-ar naște doar la momentul depunerii declarației, o plată anterioară a obligației fiscale nu ar

Ce este foarte important de subliniat la stabilirea bazei de impunere privind venitul din transferul de monedă virtuală este că nu orice transformare a monedei virtuale în monedă fiduciară dă naștere bazei de impunere. După cum prevede textul legal doar în situația constatării unei diferențe pozitive între prețul de achiziție și prețul de vânzare putem discuta de existența acesteia.

Mai mult, apare clar că, dacă ne aflăm în situația excepției prevăzute de textul legal, respectiv că se realizează un câștig de maxim 200 lei/tranzacție, dar nu mai mult de 600 lei/an, chiar dacă obligația de declarare nu este îndeplinită, fie cu intenție, fie din culpă, fapta nu va avea relevanță penală, având în vedere că nu se realizează o sustragere de la plată, nefiind datorat niciun impozit⁷⁰.

3.2. Ascunderea sursei impozabile [art. 9 alin. 1 lit. a)]

După cum am arătat în analiza noastră din cap. II, nașterea obligației de declarare a venitului din transferul de monedă virtuală nu este un moment atât de ușor de determinat. Pentru a verifica elementele de tipicitate ale infracțiunii de ascundere a sursei impozabile, pornim însă de la premisa că acesta a fost anterior determinat cu certitudine.

Am stabilit *supra* (pct. 3.1.), că sursa impozabilă este venitul din transferul de monedă virtuală reprezentat de baza de impunere, care se naște ca urmare a operațiunii de transformare a monedei virtuale în monedă fiduciară, înțeleasă, în opinia noastră, fie ca monedă electronică, fie ca monedă de cont. Din punct de vedere fiscal, de la acest moment se calculează termenul de declarare, care este data de 25 mai a anului următorul celui de realizare a venitului.

Pentru a verifica incidența infracțiunii de ascundere a sursei impozabile, ne vom raporta la cele trei ipoteze amintite *supra* (pct. 3.1.).

a) Într-o primă ipoteză, s-a decis că s-ar putea reține infracțiunea în situația în care, pe lângă omisiunea declarării sursei impozabile, există și o conduită activă de disimulare a acesteia.

S-a reținut⁷¹ că există o astfel de situație atunci când inculpații au obținut venituri din vânzarea unor bunuri, folosindu-se de datele unor societăți pe care nu le dețineau sau ale unor persoane fizice care nu aveau legătură cu tranzacțiile.

Prin urmare, pentru a reține infracțiunea în cazul câștigului obținut din venitul din transferul de monedă virtuală, este necesar ca cel care îl realizează să aibă o conduită activă în ascunderea acestuia.

Făcând o paralelă cu tiparele comportamentale reținute de exemplele jurisprudențiale amintite, credem că vor exista impedimente reale ce vor împiedica contribuabilul să realizeze câștigul folosind interpuși.

În acest sens, este important de precizat că platformele de schimb centralizate⁷² pe care le-am analizat *supra* (pct. 2.2.) stabilesc prin termenii și condițiile lor o procedură de cunoaștere a clientelei⁷³ și a sursei fondurilor fie prin faptul că utilizatorul poate crea contul doar în nume personal, fiind identificat în baza uneia sau mai multor metode, fie prin faptul că nu este acceptată alimentarea contului cu fonduri din alte resurse financiare decât cele ale utilizatorului.

Există însă și ipoteze pe care le-am putea imagina ca fiind conduite active de ascundere. Astfel, spre exemplu, ulterior folosirii fondurilor proprii pentru a achiziționa monede virtuale, la momentul la care valoarea acestora crește, contribuabilul transferă o parte dintre acestea către un terț⁷⁴, complice, tocmai pentru a evita realizarea unui câștig. În ipoteza în care terțul schimbă monedele virtuale primite în monede fiduciare și restituie suma autorului cu alt titlu (restituire împrumut, spre exemplu), credem că infracțiunea analizată va putea fi reținută.

avea temeii juridic, fiind o plată nedatorată”. A se vedea O. Bugnar-Coldea, *op.cit.*, p. 157.

⁷⁰ Vorbim eventual de comiterea contravenției reținute de art. 336 alin. 1 lit. b) Cod procedură fiscală, constând în neîndeplinirea la termen a obligației de declarare a veniturilor impozabile.

⁷¹ O. Bugnar-Coldea, *op.cit.*, p. 149, precum și jurisprudența acolo citată și analizată.

⁷² A se vedea: www.binance.com/en/terms - pct. 3.c.; www.bitfinex.com/legal/exchange/terms - pct. 14.5.; pct. 17.5; www.coinbase.com/legal/user_agreement - pct. 3.1.; www.kraken.com/en-us/legal - pct. 6.1.; www.gemini.com/legal/user-agreement#section-source-of-funds.

⁷³ În același sens, a se vedea G. Zlati, *op.cit.*, p. 20.

⁷⁴ Monedele virtuale pot fi transferate între portofele digitale aparținând unor titulari diferiți.

b) Într-o a doua ipoteză, s-a decis că, dacă persoana care realizează venituri impozabile omite să le declare, dar operațiunile sunt efectuate „la vedere”, reținerea infracțiunii este problematică, fie pentru că nu există ascundere, fie pentru că nu există intenție în acest sens.

S-au considerat⁷⁵ ca fiind operațiuni efectuate „la vedere”, situațiile în care perfectarea acestora au presupus formalități ce au fost aduse la cunoștința unor instituții publice (cum ar fi vânzarea de imobile sau de autoturisme).

De asemenea, s-a considerat⁷⁶ că nu există o intenție de a ascunde sursa impozabilă în cazul în care bunurile vândute, din care se realiza venitul nedeclarat, au fost vândute prin contul de Facebook, platformă de socializare față de care s-a reținut constant că este un spațiu public. Mai mult, intenția nu a existat și pentru că inculpata își folosea profilul personal, prin intermediul căruia putea fi ușor identificată, precum și pentru că primea prețul produselor vândute în conturile sale bancare, fapt care putea fi ușor de controlat de organele fiscale. Practica nu este însă întotdeauna constantă în acest sens⁷⁷.

Raportat la particularitatea tranzacțiilor cu monede virtuale, credem că sub aspectul „publicității” acestora s-ar putea discuta despre efectuarea acestora „la vedere”.

După cum s-a arătat⁷⁸, o analiză „în lanț” la nivel de blockchain poate duce, în cele din urmă, la identificarea unui portofel digital deținut într-o platformă de schimb centralizată de o anumită persoană. Mai mult, tranzacțiile dintr-un blockchain sunt publice, orice persoană putând stabili cine a transmis cui monedele virtuale sau cine le-a cumpărat, în ce quantum și când. În plus, la momentul la care contribuabilul schimbă monedele virtuale în monede fiduciare, în cea mai probabilă situație suma aferentă va credita un cont bancar al acestuia, cont pe care, la fel ca în jurisprudența citată, organele fiscale îl vor putea controla cu ușurință.

Față de elementele mai sus reținute, credem și noi că într-o astfel de situație reținerea infracțiunii ridică probleme de tipicitate.

c) Într-o ultimă ipoteză, s-a reținut situația în care omisiunea declarării nu este însoțită de nicio conduită, aflându-ne în prezența pasivității contribuabilului.

Pe bună dreptate, această ipoteză a fost considerată problematică în argumentarea unei soluții de condamnare fără încălcarea principiului legalității⁷⁹. Aceasta și pentru că „ascunderea” ar trebui să presupună o conduită activă.

Credem, în acord cu doctrina citată anterior⁸⁰, că simpla nedeclarare a câștigului rezultat ca urmare a venitului din transferul de monedă virtuală nu este sancționabilă penal, ci doar contravențional, prin raportare la contravenția reținută de art. 336 alin. 1 lit. b) Cod procedură fiscală, constând în neîndeplinirea la termen a obligației de declarare a veniturilor impozabile.

Soluția apare ca firească având în vedere și neclaritățile privind momentul nașterii obligației fiscale, astfel cum am argumentat *supra* (cap. II), situație în care am putea discuta de o lipsă a intenției.

3.3. Omisiunea evidențierii în alte documente legale a veniturilor realizate [art. 9 alin. 1 lit. b)]

Am argumentat *supra* (pct. 3.2.), că, raportat la criteriile de delimitare oferite de doctrină, în cazul venitului din transferul de monedă virtuală nu am putea discuta decât de comiterea infracțiunii reținute de art. 9 alin. 1 lit. a), nu și de cea reținută de lit. b), Codul fiscal stabilind expres că nu există o obligație de ținere a evidenței contabile.

Totuși, nu putem să nu observăm că, în ciuda acestei prevederi, raportând textul art. 9 alin. 1 lit. b) din Legea nr. 241/2005 la prevederile art. 2 lit. c) din Lege și la art. 1 pct. 17 și 18 din Codul de procedură fiscală, în noțiunea de „document legal” în care contribuabilul are obligația evidențierii veniturilor realizate intră și declarația fiscală, respectiv declarația unică privind impozitul pe venit și contribuțiile sociale datorate

⁷⁵ O. Bugnar-Coldea, *op.cit.*, p. 149.

⁷⁶ O. Bugnar-Coldea, *op.cit.*, pp. 143-145, precum și jurisprudența citată, anume C.A. București, dec.pen.nr. 1484/A/2018, disponibilă la adresa www.rolii.ro.

⁷⁷ C.A. Pitești, s. pen., dec.nr. 1134/2018 și C.A. Pitești, s. pen., dec.nr. 861/2019, disponibile la adresa www.rolii.ro, citate în O. Bugnar-Coldea, *op.cit.*, p. 151.

⁷⁸ G. Zlati, *op.cit.*, pp. 20-21.

⁷⁹ O. Bugnar-Coldea, *op.cit.*, p. 152.

⁸⁰ Idem, p. 158.

de persoanele fizice.

De altfel, doctrina⁸¹ a și arătat că, în cazul omisiunii în declarațiile fiscale, consumarea infracțiunii de la lit. b) se raportează la momentul expirării termenului de depunere a acestora, în cazul venitului din transferul de monedă virtuală fiind, ca în multe alte situații, data de 25 mai a anului următor celui în care s-a realizat venitul, cu condiția existenței scopului special reținut de textul legal.

În ceea ce ne privește, pentru motivele reținute și detaliate la pct. 3.3., credem că incriminarea de la art. 9 alin. 1 lit. b) nu poate fi incidentă cu privire la venitul din transferul de monedă virtuală.

3.4. Tipicitatea infracțiunilor de evaziune fiscală prin raportare la decizia ICCJ nr. 34/2021 privind dezlegarea unor chestiuni de drept

O ultimă analiză care se impune a fi făcută are în vedere decizia privind dezlegarea unor chestiuni de drept a ICCJ nr. 34/2021⁸², pronunțată în materie fiscală.

Deși soluția a fost una de declarare a inadmisibilității sesizării, motivarea este una departe de a reflecta soluția. Prin urmare, credem că ea poate aduce în discuție inclusiv răspunderea penală, cu delimitările făcute la pct. 3.3., în legătură cu declararea venitului din transferul de monedă virtuală.

Premisa dezlegării de drept solicitate avea în vedere problema aparentei nereglementări, anterior Legii nr. 30/2019 care a modificat Codul fiscal, a venitului din transferul de monedă virtuală. Invocându-se principiul certitudinii impunerii (art. 3 lit b) C.fisc.) s-a solicitat ICCJ a se stabili dacă aceste venituri constituiau venituri din alte surse și prin urmare exista obligația de declarare.

Deși sesizarea a fost respinsă ca inadmisibilă, în esență, pentru că soluția ICCJ are fi echivalat cu soluționarea dosarului (parag. 66 din decizie), Curtea a reținut, cu referire la venitul din transferul de monedă virtuală, că *„nu se poate susține fundamentat că legea fiscală, reprezentată atât de Codul fiscal din 2003, cât și de Codul fiscal din 2015, forma în vigoare până la modificarea și completarea acestuia prin Legea nr. 30/2019, era neclară sau aptă a conduce la interpretări arbitrare ori că nu reglementează suficient de precis sau că pur și simplu nu reglementează, o asemenea abordare fiind contrară metodelor de interpretare gramaticală, logică și sistematică a dreptului, reprezentând o veritabilă negare a acestuia, în condițiile existenței unui evident cadru legislativ suficient de clar pentru a nu lăsa loc unor interpretări arbitrare”*⁸³.

Curtea s-a pronunțat așadar pe fondul discuției, fără însă a-și asuma acest lucru prin dispozitiv, pentru că *„în cauză, nu există o dificultate sporită de interpretare și aplicare a legii care să justifice angrenarea mecanismului hotărârii prealabile, ci, mai mult, o nevoie neexprimată expres de validare a unei anumite interpretări (s.n.) și aplicări a dispozițiilor legale. Or, nu acesta este rolul mecanismului hotărârii prealabile (...)”*⁸⁴.

S-a stabilit așadar că oricine ar fi trebuit să poată interpreta gramatical, logic și sistematic textul legal și ar fi trebuit să ajungă la concluzia că astfel de venituri sunt impozitabile, existând astfel obligația de declarare a lor.

Modalitatea bipolară de motivare a deciziei generează o concluzie periculoasă, chiar și în materie fiscală. Curtea avea ocazia să analizeze și să aprofundeze un subiect care, după cum am arătat de-a lungul prezentului articol, ridică mari probleme la nivelul multor state, atât din UE, cât și din restul lumii.

De asemenea, ni se pare criticabilă concluzia ICCJ, în contextul jurisprudenței CJUE (amintită *supra*) din cauza *Skatteverket v David Hedqvist* (C-264/2014), unde s-a considerat (parag. 24) că Bitcoin nu are altă finalitate decât aceea de mijloc de plată și, prin urmare, nu poate fi calificat ca „bun corporal” în sensul art. 14 din Directiva TVA, tranzacțiile care-l privesc fiind scutite de aplicabilitatea TVA.

Analiza din cap. II nu a făcut decât să arate că, deși impozitul pe venitul din transferul de monedă virtuală este la acest moment reglementat expres singurul lucru cert pe care îl aduce textul legal este acela că un astfel de venit este impozitabil și că există o obligație de declarare.

⁸¹ Idem, pp. 216-217.

⁸² ICCJ, Completul competent pentru dezlegarea unei chestiuni de drept în materie penală, Decizia nr. 34/2021, publicată în M.Of. nr. 671/7.07.2021.

⁸³ Parag. 73 din Decizie.

⁸⁴ Parag. 74 din Decizie.

Prin urmare, în ceea ce ne privește, nu împărtășim opinia Curții cum că, anterior modificării Codului fiscal și includerii exprese a venitului din transferul de monedă virtuală printre veniturile impozabile, era la fel de cert că acestea sunt venituri impozabile.

În acest sens, ne întrebăm retoric dacă în opinia Curții este la fel de clar cum ar fi trebuit contribuabilul să se raporteze la venitul realizat, respectiv dacă anterior modificării din 2019, avea sau nu obligația declarării venitului și în cazul realizării unei pierderi și cât de previzibil era faptul că, dintre toate veniturile realizate din alte surse, acesta era singurul a cărui declarare trebuia să se raporteze strict la realizarea unui câștig.

Prin prisma acestor probleme de claritate, credem că, pentru orice faptă comisă anterior intrării în vigoare a modificărilor fiscale din anul 2019, nu s-ar putea fundamenta o răspundere penală întemeiată pe existența intenției, ca formă de vinovăție, în ceea ce privește infracțiunile analizate la pct. 3.3.

IV. CONCLUZII

Prezentul demers vrea să deschidă calea spre o dezbatere cât mai bogată pe tema venitului realizat din transferul de monedă virtuală. Aceasta deoarece subiectul nu mai este de mult unul de nișă. Acest argument este cel mai bine subliniat de faptul că, la data prezentelor concluzii, piața monedelor virtuale se situa undeva la 2,7 trilioane de dolari⁸⁵, fiind în creștere.

Până când vor exista alte abordări doctrinare ale subiectului credem că concluziile care ar trebui să se desprindă din prezentul material sunt următoarele:

1. Obligația de declarare a câștigului din transferul de monedă virtuală se naște doar când acesta se materializează în monedă fiduciară, fie că vorbim de monedă electronică, fie că avem de a face cu monedă de cont (scripturală).

2. Schimbul monedelor virtuale cu bunuri sau servicii sunt venituri neimpozabile.

3. Încasarea salariului în monedă virtuală este un eveniment taxabil conform regulilor aplicabile veniturilor din salarii sau asimilate salariilor.

4. Crearea de monedă virtuală sau primirea gratuită a acesteia nu sunt evenimente taxabile, atâta timp cât ele nu sunt schimbate în monedă fiduciară.

5. În fine, la nivelul răspunderii penale, aceasta poate fi angajată doar prin raportare la art. 9 alin. 1 lit. a) din Legea nr. 241/2005, în cazul în care acțiunea de nedeclarare a venitului este însoțită de o atitudine activă de ascundere a acestuia.

BIBLIOGRAFIE / REFERENCES

Banca Națională a României, *Reguli de sistem ale SaFIR (august, 2021)*, material disponibil online pe pagina https://www.bnro.ro/files/d/Plati/Reguli%20SaFIR_ro.pdf

Bercea, L., *Prețul constă într-o sumă de bani. De la moneda de cont la „moneda virtuală” (și înapoi)*, în Revista română de drept privat, nr. 3/2017

Bontaș, R.; Barbu, C., *Tratamentul fiscal al tranzacțiilor cu criptomonede – prevederi legate de conformare și aspecte care necesită clarificări*, material disponibil online pe pagina <https://www2.deloitte.com/ro/ro/pages/tax/articles/tratamentul-fiscal-al-tranzactiilor-cu-criptomonede-prevederi-legate-de-conformare-si-aspecte-care-necesita-clarificari.html>

Bugnar-Coldea, O., *Infracțiunile de evaziune fiscală prevăzute de art. 9 din Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale*, Ed. Universul Juridic, București, 2021

Erdmann, C.A., *The taxation of cryptocurrencies*, în The Florida Bar Journal, iulie-august, 2021

Milcev, A., *Tranzacționarea crypto-monedelor – o piață mult prea mare pentru a rămâne în afara legislației fiscale*, material disponibil online pe pagina <http://taxnews.ro/wp/2018/02/20/alex-milcev-ey-tranzactionarea-cripto-monedelor-o-piata-mult-prea-mare-pentru-a-ramane-in-afara-legislatiei-fiscale>

⁸⁵ Valoare estimată de www.coingecko.com la data de 1.11.2021. Comparativ cu produsul intern brut al statelor Lumii, valoarea este apropiată de valoarea produsului intern brut al Franței (2,9 trilioane de dolari) și aproximativ 10% din valoarea produsului intern brut al SUA, conform datelor estimate pentru anul 2021 de Fondul monetar internațional.

Raportul OECD (2020), *Taxing Virtual Currencies: An Overview Of Tax Treatments And Emerging Tax Policy Issues*, OECD, Paris, material disponibil online la <https://www.oecd.org/tax/tax-policy/taxing-virtual-currencies-an-overview-of-tax-treatments-and-emerging-tax-policy-issues.pdf>

Teyyare, E.; Ayyildirim, K., *Chapter 18. The Size and Taxation of Cryptocurrency: An Assessment for Emerging Economies*, comentariu în **Hacioglu, U.** (editor), *Blockchain Economics and Financial Market Invocation. Financial Innovations in the Digital Age*, Ed. Springer, 2019

Zlati, G., *Tehnologia blockchain, monedele virtuale și dreptul penal*, în *Penalmente Relevant*, nr. 1/2021